

Eilandspolder (L11)

1 Algemene gegevens

Nummer	L11
Naam gebied	Eilandspolder
Regio Natuurbeheerplan 2020	Laag Holland
Gemeente(n)	Alkmaar
Overige wettelijke en beleidsmatige gebiedsbeschermingsregimes relevant voor natuur	<ul style="list-style-type: none"> Natura 2000-gebied #89 Eilandspolder (Vogel- en Habitatrichtlijngebied) Stiltegebied
Gebruik / functie	Natuur, landbouw
Oppervlakte NNN	1261 hectare
Eigendom / beheer	Landschap Noord-Holland (westelijk deel), Staatsbosbeheer (oostelijk deel) en particulieren

2 Oppervlakte en samenhang NNN

De **oppervlakte** van het NNN in de Eilandspolder bedraagt bijna 1300 hectare. De **samenhang** binnen de Eilandspolder komt vooral tot uitdrukking in het aaneengesloten uitgestrekte open landschap met het daarbinnen gelegen samenhangende oppervlaktewatersysteem.

De **samenhang** met andere NNN gebieden is met name van belang voor soorten van water, moerasoevers en open grasland. In zekere zin is de Eilandspolder als weidevogelgebied gebaat bij een mate van ruimtelijke isolatie die bijdraagt aan de rust in het gebied. Voor water-, moeras- en weidevogels zijn andere geschikte gebieden in de (ruime) omgeving goed bereikbaar, mits in de vliegroutes wezenlijke barrières zoals windmolenopstellingen (vanwege aanvaringslachtoffers) ontbreken.

Voor grond- en watergebonden fauna, zoals de gidssoort otter, zijn 'natte' natuurverbindingen met andere natuurgebieden essentieel. Voor de Eilandspolder geldt dit met name voor natuurverbindingen met nabijgelegen NNN-gebieden zoals de Mijzenpolder (L12), het Alkmaardermeer (L2) en het (tevens Natura 2000-gebied) Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder (L17, L20). In deze gebieden is eveneens belangrijke water- en moerasnatuur aanwezig. Voor de beschrijving van deze natuurverbindingen en stapsteengebieden wordt verwezen naar de betreffende factsheets (L33, NNV1, NNV2, LNV2).

3 Landschapsecologische karakteristiek

Ontstaansgeschiedenis

De Eilandspolder is onderdeel van het karakteristieke **veenpolderlandschap van Laag Holland** (fysisch-geografische regio: laagveengebied). In het gehele gebied is sprake van een veenvlakte met **veenbodems** die zich op de oorspronkelijke wadbodem (klei) hebben ontwikkeld. Vanaf de 8ste of 9de eeuw is het veengebied ontgonnen en door ontwatering ingeklonken, waarbij zich een aanzienlijke bodemdaling heeft voorgedaan en een **karakteristiek landschapspatroon** van kleine graslandpercelen en sloten is ontstaan. Dit landschapspatroon is de afgelopen eeuwen nagenoeg onaangetast gebleven en heeft een hoge cultuurhistorische waarde.

Abiotische en ruimtelijke karakteristiek

De Eilandspolder ligt op circa 2 meter onder NAP. Dat is circa 1,5 tot 2 meter hoger dan de omliggende droogmakerijen zoals de Schermer en de Beemster, waar het veen in het verleden volledig is verdwenen. Door de relatief hoge ligging van de Eilandspolder ten opzichte van deze droogmakerijen is deze een inzijgingsgebied geworden, van waaruit water wegzijgt naar de droogmakerijen. In de polder wordt daarom in perioden met weinig neerslag eutroof water vanuit de boezems ingelaten, hetgeen resulteert in een veelal **matige waterkwaliteit** en nagenoeg **gefixeerd waterpeil** (in de zomer 2,33 m-NAP en in de winter 2,35 m-NAP). De meeste percelen hebben daarbij een **drooglegging van 20-30 cm**. Binnen de polder worden kleine peilverschillen gehanteerd ten behoeve van de huidige functies (met name melk- en rundveehouderij en natuurbeheer). In de huidige situatie zijn de drooglegging en het **bemestingsniveau** gebiedsbreed nog niet zodanig op orde dat veenafbraak en de daarmee samenhangende interne eutrofiering gestopt zijn. Hier ligt nog een uitdaging om tot een voor natuur duurzame situatie te komen.

Ondanks dat de abiotische situatie te wensen overlaat en niet of nauwelijks nog sprake is van natuurlijke processen, zijn in het gebied van oudsher hoge natuurwaarden aanwezig, zoals verlandingsvegetaties vanuit het voorheen brakke watermilieu en weidevogels. Deze hangen sterk samen met het **historische watersysteem en verkavelingspatroon** en het langdurige stabiele gebruik van het gebied. Niet in de laatste plaats zijn ook de **uitgestrektheid** en **openheid** van het gebied van groot belang, alsmede de **relatieve rust, stilte en donkerte**. In de polder ontbreekt bebouwing nagenoeg geheel. Slechts langs de randen is zeer incidenteel bebouwing aanwezig (los van de aan de polder grenzende karakteristieke lintdorpen). Ook opgaande beplanting is spaarzaam aanwezig, met name lokaal in het westelijke deel. In de polder zelf zijn geen drukke wegen aanwezig, anders dan enkele lokale wegen op de omringende dijken. Drukke provinciale wegen zijn alleen aan de uiterste noord- en zuidzijde aanwezig en ook liggen er geen grote industrieterreinen in de omgeving, waardoor het gebied nauwelijks geluidsbelast is.

Huidig gebruik

Grote delen van de Eilandspolder worden als natuurgebied beheerd. Voor de graslanden wordt daarbij gebruik gemaakt van extensieve landbouwmethoden ten gunste van de beoogde natuurdoelen (met name weidebouw ten behoeve van weidevogels). Daarnaast vindt in delen van

de polder ook nog 'reguliere' landbouw plaats die deels (maar niet geheel) is afgestemd op natuurwaarden zoals weidevogels. Recreatie beperkt zich tot extensief medegebruik van het gebied binnen de bestaande toegangsvoorwaarden. Concreet gaat het dan hoofdzakelijk om wandelen en varen.

Kernkwaliteiten

Op basis van het voorgaande worden in de Eilandspolder de volgende ecologische kernkwaliteiten onderscheiden, die de basis vormen voor het behoud van biodiversiteit die (inter)nationaal en/of regionaal van belang is:

- Water en verlandingsvegetaties met daarbij horende fauna
- Open landschap met extensieve graslanden voor weidevogels en wintergasten

4 Natuurwaarden

De natuurwaarden, zowel actueel als potentieel, zijn hierna beschreven aan de hand van de kernkwaliteiten van het gebied.

Kernkwaliteit: Water- en verlandingsvegetaties met daarbij horende fauna

Actuele natuurwaarden

Ondanks de veelal matige waterkwaliteit is het waterpatroon in de Eilandspolder waardevol, met name voor **moeras- en rietvogels** (waaronder rietzanger, smient, meerkoet, lepelaar en wintertaling) die ook profiteren van de relatieve rust, stilte en donkerte in het gebied. De zeldzame **meerveermuis** foerageert veelvuldig in het waterrijke gebied, de verblijfplaatsen liggen echter in bebouwd gebied buiten de polder. De inmiddels zoete wateren worden gerekend tot **N04.02 Zoete plas** en zijn van belang voor **vissen** zoals bittervoorn en kleine modderkruiper.

Aan de open wateren in de polder, met name langs tochtsloten en kleine veenplassen, grenzen op een aantal plaatsen oeverlanden die door verlanding uit het open water zijn ontstaan, meestal in de periode dat nog sprake was van brakke omstandigheden. Intussen is het gebied echter vergaand en onomkeerbaar verzoet. Er zijn in de Eilandspolder geen reële mogelijkheden om 'natuurlijke' brakke omstandigheden te herstellen.

In de oeverlanden zijn kenmerkende vegetaties uit de verlandingsreeks aanwezig. **N06.01 Veemosrietland en moerasheide** (ook als H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden) aangewezen in het kader van Natura 2000) bestaat uit vegetaties op voedselarme door regenwater beïnvloede veenbodems. Door de zeldzaamheid van deze vegetaties en de daarvoor kenmerkende dier- en plantensoorten, zijn deze zowel landelijk als internationaal van grote betekenis. Met name de veemosrietlanden in het oostelijk deel van het gebied zijn goed ontwikkeld. De grootste oppervlakte bevindt zich echter in het westelijke deel. De grote betekenis geldt ook voor natte ruigten die gerekend worden tot **N05.01 Moeras** (ook als H6430B Ruigten en zomen aangewezen in het kader van Natura 2000), die veelal zijn ontstaan

door het staken van (maai)beheer in voormalige veenmosrietlanden. Deze zijn floristisch minder van belang, maar vormen een belangrijk leefgebied voor **moeras- en rietvogels** zoals rietzanger en bruine kiekendief. Op enkele percelen wordt een intensiever beheer gevoerd en komen cultuurvegetaties voor **N05.02 Gemaaid rietland** en **N17.06 Vochtig hakhout**. Zowel gemaaid veenmosrietland als overjarige rietkragen zijn van belang als leefgebied voor de **Noordse woelmuis**.

Het met name lokaal in het westelijk deel voorkomende **N14.02 Hoog- en laagveenbos** (laagveenbos in de vorm van elzenbroek) is kenmerkend voor niet (meer) beheerde veenbodems in sterk verzoete situaties. In niet verzoete brakwatervenen komt dit type niet of nauwelijks voor. In de van oudsher zeer open Eilandspolder is opgaand bos in zekere mate een landschapsvreemd element, maar in het westelijk deel kan een kleine oppervlakte van dit type, direct grenzend aan enkele veenplassen, als waardevol worden beschouwd omdat het broedgelegenheid biedt aan veel vogelsoorten die kenmerkend zijn voor laagveen gebieden. Voor verspreide kleine bosjes, die de openheid en de waarde van het weidevogelgebied nadelig beïnvloeden, geldt dat overigens veel minder, zeker wanneer deze uit 'gebiedsvreemde' boomsoorten bestaan.

Potentiële natuurwaarden

Voor een soort als de **otter**, die actueel niet meer voorkomt maar in Nederland zijn leefgebied gestaag uitbreid, is het waterpatroon (**N04.02 Zoete plas**) in potentie zeer geschikt, met name als op termijn verdere verbetering van de waterkwaliteit mogelijk is. Met uitzondering van de **otter** zijn alle genoemde natuurwaarden actueel in het gebied aanwezig. Zoals al beschreven is in de landschapsecologische karakteristiek, zijn de watercondities in het gebied (zowel qua peilbeheer als waterkwaliteit) nu niet optimaal voor natuur. Het is wenselijk om reële kansen voor verbetering te benutten.

Kernkwaliteit: Open landschap met extensieve graslanden voor weidevogels en watervogels

Actuele natuurwaarden

Het overgrote deel van de Eilandspolder bestaat uit open graslanden. Deze worden al sinds lange tijd (extensief) landbouwkundig gebruikt. Het betreft oud grasland met een lange ontwikkelingstijd, dat tot uiting komt in een hogere diversiteit in bodemleven in en de aanwezigheid van microreliëf. In de loop van de tijd heeft wel intensivering van het gebruik heeft plaatsgevonden. Een relatief klein deel van de graslanden heeft floristische waarden, hetgeen tot uitdrukking komt in een aantal verschillende beheertypen, zoals **N10.02 Vochtig schraalland**, **N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland**, **N12.03 Glanshaverhooiland** en **N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland**. De grootste kwaliteit van deze graslanden, maar ook van **N13.01 Vochtig weidevogelgrasland** en **N13.02 Wintergastenweide**, is echter gelegen in het belang voor vogels, met name broedende en overwinterende **weidevogels** en overwinterende **watervogels**. Wintergasten zijn onder andere smient, wintertaling meerkoet, goudplevier, grutto en Kievit. Zowel in het oostelijke als het westelijke deel zijn bescheiden slaappleaatsen van grutto aanwezig. Tot eind jaren '90 foerageerden lepelaars met regelmaat in het gebied, en was het gebied voor deze soort van

betekenis. Recent verschuiven de kolonies van deze soort meer naar het noorden en is het gebied minder van belang. Het gebied is van groot belang vanwege broedende weidevogels. Het gebied wordt gekenmerkt door zowel een groot aantal kwetsbare broedvogelsoorten, waaronder grutto en tureluur, als door hoge, maar sterk teruglopende, dichtheden van deze soorten. Met 50-100 broedparen (kritische) weidevogels per 100 hectare herbergt de Eilandspolder een uitgestrekt areaal soortenrijk weidevogelgrasland, dat zowel nationaal als internationaal van groot belang is. De structuurrijke graslanden zijn ook voor de **Noordse woelmuis** van belang. Bij het ontbreken van concurrenten komt deze zelfs meer voor in (structuurrijke) graslanden dan in (veenmos) rietlanden.

Potentiële natuurwaarden

Kansen voor verbetering van het leefgebied van weidevogels en wintergasten liggen in de beoogde uitbreiding van het als natuurgebied beheerde areaal extensief grasland ten koste van 'regulier' agrarisch gebruik. Dit biedt de mogelijkheid om in het hele gebied tot een stabiel hoog waterpeil te komen. Daarnaast kan lokaal de openheid van het gebied worden hersteld ten koste van sommige opgaande beplanting met beperkte ecologische meerwaarde.

5 Abiotische en ruimtelijke condities

In tabel 1 zijn de kernkwaliteiten en bijbehorende actuele en potentiële natuurwaarden weergegeven in relatie tot de voor deze waarden relevante abiotische en ruimtelijke condities. De condities zijn gelijk voor actuele en potentiële natuurwaarden en daarom niet afzonderlijk weergegeven. Deze tabel geeft daarmee inzicht in de aspecten waarmee rekening dient te worden gehouden in het ecologisch onderzoek naar de mogelijke (significante) gevolgen van een plan of project in het NNN.

Tabel 1: Actuele en potentiële natuurwaarden in relatie tot de vereiste abiotische en ruimtelijke condities (X)

	Vereiste abiotische condities										Vereiste ruimtelijke condities						
	Veenbodem	Relatief voedsel	Oude bodem	Buffercapaciteit	(Micro) reliëf	Windwerking	Stabiel hoogland	Peilen/of overstromingen	Basenrijke bodem	Goede grond	Bestand water	Cultuurhistorisch	Openheid	Beslotenheid	Rust (beperkte)	Stilte	Donkerde
Water- en verlandingsvegetaties met daarbij horende fauna																	
N04.02 Zoete Plas	-	-	-	X	-	-	X	-	-	X	X	-	X	-	X	X	X
N05.01 Moeras	X	X	-	X	-	X	X	-	-	X	X	-	X	-	X	X	X
N05.02 Gemaaid rietland	X	X	-	-	-	-	X	-	-	X	X	-	X	-	X	X	X
N06.01 Veenmosrietland en moerasheide	X	X	-	-	-	-	X	-	-	X	X	-	X	-	X	X	X
N14.02 Hoog- en laagveenbos	X	X	-	X	-	-	X	-	-	X	-	-	X	X	X	X	X
N17.06 Vochtig hakhout	X	-	-	-	-	-	X	-	-	X	X	X	-	X	X	X	X
Vissen	-	-	-	-	-	-	X	-	-	X	X	-	-	-	-	-	-
Moeras- en rietvogels	-	-	-	-	-	X	X	X	-	X	X	-	X	-	X	X	X
Vleermuizen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	-	-	-	-	X	X
Noordse woelmuis	-	-	-	-	-	-	X	-	-	X	X	-	-	X	X	X	X
Otter	-	-	-	-	-	-	X	-	-	X	X	-	-	X	X	X	X
Open landschap met extensieve graslanden voor weidevogels en watervogels																	
N10.02 Vochtig hooiland	X	X	X	X	X	-	X	-	X	X	X	-	X	-	X	X	X
N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	X	X	X	X	X	-	X	-	-	X	X	-	X	-	X	X	X
N12.03 Glanshaverhooiland	X	X	X	X	X	-	X	-	-	X	X	-	X	-	X	X	X
N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland	-	X	-	X	X	-	X	X	-	X	X	-	X	-	X	X	X
N13.01 Vochtig weidevogelgrasland	X	-	X	X	X	-	X	-	-	X	X	-	X	-	X	X	X
N13.02 Wintergastenweide	X	-	X	X	X	-	X	-	-	X	X	-	X	-	X	X	X
Weidevogels	-	-	-	-	X	-	X	X	-	X	X	-	X	-	X	X	X
Watervogels	-	-	-	-	-	-	X	X	-	X	X	-	X	-	X	X	X
Noordse woelmuis	-	-	-	-	X	-	X	-	-	X	X	-	-	-	X	X	X

6 Vervangbaarheid

Hoewel een groot deel van de natuurwaarden in theorie op enige termijn vervangbaar is, moet door de samenhang tussen de natuurwaarden en een uitgestrekt eeuwenoud landschapspatroon worden uitgegaan van een **nagenoeg onvervangbare situatie**. Voor de verlandingsvegetaties ontbreken in het gebied (en grotendeels ook elders in de provincie) de **abiotische basiscondities** voor het op grotere schaal op gang brengen van nieuwe verlandingsprocessen in brak milieu. Ook hier geldt dus dat vervangbaarheid praktisch gezien niet of nauwelijks mogelijk is.